

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО на всесвітньому конгресі

29 липня – 8 серпня 2024 року в Римі (Італія) у знаменитому Університеті La Sapienza відбувся XXV Всесвітній конгрес з філософії під назвою «Філософія перетинає кордони». Подія, з огляду на карколомні зміни в сучасному світі й людській свідомості, більш ніж важлива.

Учасником цієї визначної події був і **Володимир Євтух**, професор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор історичних наук, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України. Про Світовий філософський конгрес і сучасну філософію наша розмова з професором Володимиром Євтухом.

Сподіваємося, нам вдалося не лише перейнятися тією атмосферою, але й передати її читачеві.

– Шановний Володимире Борисовичу! Час від часу поширюються думки про те, що філософія як наука, як спосіб осмислення окремих феноменів й сутності світобудови втрачає свої позиції...

– На моє бачення, це пов'язано зі ступенем надто практичних підходів в оцінці того, що відбувається довкола нас й прагненням здобути моментальний ефект власної соціально-поведінкової активності. Переконалий, у багатьох «скептиків» розмірковування щодо долі філософії у сучасному світі змінилося б, якщо їм вдалося б зануритися в атмосферу професійного спілкування й тематичного розмаїття засідань Конгресу.

Університет має тривалу й насичену історію, втім як і Всесвітній конгрес з філософії. Принагідно нагадаю, що Український державний університет імені Михайла Драгоманова співпрацює зі знаменитим La Sapienza на основі укладених угод. До слова, «sapienza» у перекладі з італійської означає «мудрість».

– Що особливе Ви відзначили б у перебігу конгресу?

– Приверну увагу до однієї, але надзвичайно важливої його особливості. Уже стало традицією, що перед безпосередніми дискусіями з суто філософських проблем організатори Конгресу запровадили спеціальні триденні конференції. Цим конференціям притаманний міждисциплінарний характер більшою мірою, ніж самому Конгресу.

– І хто ж є учасниками таких конференцій, крім філософів?

– Це представники багатьох соціальних і гуманітарних наук: соціології, політичних наук, філології тощо. Їхньою

прикметною рисою є дуже прискіпливий відбір тематики і доповідей до структурування панелей й глибокий погляд (через доповіді й перебіг дискусій) на проблеми, що пропонувані до обговорення. Ці попередні завваги я продемонструю на прикладі цьогорічної передконгресної конференції (29-31 липня 2024 р.), у якій мені довелося взяти участь і виступити з доповіддю «Культурна спадщина перед загрозою: Нові виклики і нові можливості для міжкультурної комунікації (Ситуація з Бородянкою та Іванковим)». Тема доповіді чітко впліталася у канву проблематики Конференції з титулом «Долаючи кордони. Філософія перетинає культури».

Є три важливі моменти в організації Конференції: структурування, проблематика, перебіг дискусій.

Стосовно структури Конференції, то маю наголосити на її ретельному відпрацюванні організаторами (що, до слова, може знадобитися для практик проведення подібного роду активностей у вітчизняному науковому просторі): її склали 19 сесій, 6 панелей, 3 симпозиуми.

– Яка мета такої варіативності форм?

– Така різноманітність обрана організаторами для акцентуації уваги того чи того рівня на тих чи тих проблемах. Як на мене, сесії представляли їхню більш широку палітру, панелі (інтегральний компонент сесій) концентрувалися на конкретних питаннях, а симпозиуми являли багаточисельні зібрання, присвячені до певної міри глобальним подіям самої Конференції – скажімо, інтерв'ю професора Чарльза

Тейлора (Charles Taylor) чи то заключне засідання, пов'язане з «Ягеллонськими культурними студіями». Тематика кожного із компонентів структури Конференції чітко корелювалася з її основною темою, інкорпорованою у згаданій вище назві.

– Яка кількість учасників конкретної конференції?

– Участь у Конференції взяли майже 100 учасників з 35 країн. Найбільше представництво за континентами: Європа – 45 учасників, Азія – 22, Америка (Північна і Південна) – 14; за країнами: Індія – 12, Італія – 11, Польща – 10, США – 8, Китай – 5, Румунія – 5. Завважте, усі

Університет La Sapienza

(Università di Roma 'La Sapienza') був заснований 1303 року спеціальним декретом (буллою) Папи Боніфація VIII як «Студія еkleзіастичних досліджень» й згодом, пройшовши через низку реорганізацій, став помітним світським вищим навчальним закладом Європи. Нині зі 120 тис. студентів є найбільшим університетом Європи. Девіз університету: «Il futuro è passato qui» («Майбутнє відбулося тут»).

La Sapienza має у своєму розпорядженні 50 бібліотек з понад 2,7 млн. книг; тут є 19 музеїв, ботанічний сад і три університетські лікарні. Серед випускників університету – 10 лауреатів Нобелівської премії, прем'єр-міністри Італії, Папа Римський, президенти Європейського парламенту та єврокомісари. Викладання і дослідницькі студії впроваджуються в усіх галузях наук – природничих, соціогуманітарних, прикладних.

заявлені і фізично присутні на Конференції учасники виголовили свої доповіді й структуру кожної сесії, кожної панелі, кожного симпозіуму передбачала достатньо часу для дискусій. Принагідно порівняйте з тим, як відбувається більшість (не скажу, що всі) конференцій у вітчизняному просторі: міжнародною називається така, де у програмі зазначено одне-два прізвища зарубіжних науковців; зазвичай, виступити має можливість певна кількість учасників та обмаль часу для якісної дискусії. Безумовно, бувають і винятки, коли запланована програма виконується повністю. Тим, хто не погоджується з такими твердженнями пропоную проаналізувати кілька, або й низку програм конференцій, включивши опитування зафіксованих у програмах учасників.

– Якою ж була обговорювана проблематика?

– Щоб осягнути масштаб та значення Конференції, про яку мовиться, пропоную звернути увагу на назви кількох секцій: «Між межами: герменевтична перспектива», «Сенс бути людиною та дослідження кордонів між культурами», «Кордони й межі в націях і культурах», «Релігія та духовність: погляд за культурні межі», «Пов'язуючи ідеї завдяки комунікаціям», «Віра в світську

епоху», «Конфлікт, толерантність і мир: філософія і естетика», «Нація-держава і демократичні цінності», «Свобода, виклики мультикультурності та еко-технології», «Природа і культура» тощо.

– У якій секції була Ваша доповідь?

– У межах роботи Конференції інтенсивно працювала секція (три засідання) «Ягеллонські ідеї супроти сучасних викликів». Остання зформувалася на базі доробку неформальної групи науковців-дослідників із кількох європейських країн «Європейські культурні студії», яка функціонує понад двадцять років, членом якої я є також. У доробку учасників групи – десятки монографій, близько сотні статей у наукових міжнародно визнаних часописах, десятки конференцій. Цю групу очолює добре знаний у міжнародному співтоваристві відомий польський соціолог з Ягеллонського університету (Краків, Польща) професор **Лешек Корпоровіч** (Leszek Kogrowicz), який з вересня 2024 року є професором Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві. Зауважу, що він – Doctor Honoris Causa Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Саме у межах цієї секції я мав можливість виголосити свою

30-хвилинну доповідь.

– Розкажіть, будь ласка, докладніше, про що йшлося у доповіді і як сприйнято учасниками.

– Доповідь складалася із трьох частин: теоретичної, фактологічної й насиченої емоціями практичної (соціально-поведінковими реакціями довкола культурної спадщини двох невеликих українських міст, зруйнованих у висліді російської воєнної агресії). У ній наголошено значення культури і її складової – культурної спадщини, у суспільному розвитку країн сучасного світу, її суспільних консолідаційних можливостей як на національному, так і на міжнародному рівнях. Доповідь містить низку даних про пам'ятки культури України, зокрема ті, що перебувають під захистом ЮНЕСКО, інформацію про законодавчу базу, яка формує платформу збереження культурної спадщини й розвитку культури українського народу. На прикладі культурних пам'яток двох невеликих міст – Бородянки та Іванкова, зокрема Іванківського краєзнавчого музею, було показано, якої шкоди завдали турбулентні ситуації, передовсім воєнна російська агресія проти України культурній спадщині нашої країни (2022).

У доповіді було відтворено зусилля мешканців міст зі

Світовий конгрес з філософії (The World Congress of Philosophy) – це велелюдне наукове зібрання вчених, науковців, дослідників, викладачів університетів тощо з усього світу, що відбувається один раз на п'ять років під егідою Міжнародної федерації філософських товариств (The International Federation of Philosophical Societies (FISP)). Перший такий конгрес відбувся 1900 року у Парижі (Франція). Спонсорами конгресів виступають університети, що приймають зібрання. Локації, де відбувалися попередні конгреси: Женева (Швейцарія), Гайльдерберг (Німеччина), Болонья (Італія), Неаполь (Італія), Бостон (США), Оксфорд (Велика Британія), Прага (Чеська Республіка), Амстердам (Нідерланди), Брюссель (Бельгія), Венеція (Італія), Мехіко (Мексика), Відень (Австрія), Варна (Болгарія), Дюссельдорф (Німеччина), Монреаль (Канада), Брайтон (Велика Британія), Стамбул (Туреччина), Сеул (Південна Корея), Афіни (Греція), Пекін (Китай). Розмаїття тем кожного із конгресів вражає: від проблем соціогуманітарного характеру до проблем природничих наук.

збереження предметів культурної спадщини та співпраці у цьому напрямку з міжнародними організаціями, скажімо, такими, як ЮНЕСКО. Поряд з цим зазначено, що військові дії агресора спонукали до більш глибокої зацікавленості зарубіжної громадськості українським мистецтвом (приклад, картини **Марії Примаченко** з Іванківського краєзнавчого

Закінчення. Початок на с. 20

музею) й більш широкими контекстами української культури. Це виявилось у дискусії після завершення доповіді, особливий наголос у якій був на цінності українського живопису і дбайливого ставлення українців до культурної спадщини свого народу.

Надзвичайний інтерес викликали основні сюжети: демонстрація зразків примітивного малярства Марії Примаченко; історія із Бородянським півником, виробом з майоліки, який вцілів на шафі вцент розгромленого агресорами житлового будинку, а згодом його копії вручалися нашими державними діячами, зокрема Президентом та прем'єр-міністром України, очільникам інших держав і міжнародних організацій; графіті Бенксі, що з'явилися на стінах розбомблених будинків Бородянки, скажімо, «Юна гімнастка», як символ стійкості українців у спротиві агресору. Ці та інші факти із культурної спадщини Бородянки та Іванкова є вагомими прикладами міжкультурних комунікацій у європейському і міжнародному соціальних просторах.

– Це викликало відгук у учасників? Хтось взяв участь у дискусії?

– Активними учасниками дискусії були науковці з Індії, Італії, Китаю, Німеччини, Польщі, США. У перебігу дискусії і особистого спілкування їхні учасники солідаризувалися з Україною і висловлювали підтримку нашій країні, зокрема, виконавча директорка Ради дослідження цінностей і філософії доктор **Ху Єнінг** (США), модератор секції, професор Папського Грегоріанського Університету **Жоаїо Віла-Ча** (Італія), директор Центру вивчення культури і цінностей при Католицькому університеті Мак Лін професор **Вільям Барб'єрі** (США).

– У кожному заході є якась топ-подія. Що було такою подією цього разу?

– Родзинкою Конференції, як і Конгресу в цілому, було он-лайн інтерв'ю легенди філософських студій й натхненника міжнародних філософських конгресів видатного канадського вченого **Чарльза Тейлора**. Нагадаю, помітним є його внесок у розроблення проблем політичної філософії, філософії соціальних наук, історії філософії та інтелектуальної історії. Крім цього він досліджував різні аспекти моральної філософії, епістемології, герменевтики, естетики, філософії розуму, філософії мови та філософії дії.

Свого часу (у 2013) відомий професор Джоржтаунського Університету (США) **Хосе Казанова** (José Casanova), соратник Чарльза Тейлора, прочитав лекцію «Соціологічна значимість роботи «Секулярна доба» Чарльза Тейлора» в Українському педагогічному університеті імені Михайла Драгоманова, що передувала лекційній і науково-дослідницькій частині проєкту «Релігія, наука і суспільство», пов'язаного з візитом Чарльза Тейлора до Києва.

– Про які проблеми йшлося у спілкуванні з ученим?

– Інтерв'ю професора Чарльза Тейлора огорнуло низку питань, ключовим з яких, на мою думку, було питання про те, чи витримає філософія як наука – а конкретніше, як система світобачення – ті виклики, що постійно вириваються із динаміки соціальної круговерті сучасного світу. Його переконання – так! Щоправда, за умови, що ми, як ті, котрі вслуховувалися у слова великого філософа, так і ті, котрі, можливо, прочитають його інтерв'ю, та зануряться в осмислення ідей, запропонованих чисельними доповідачами Конгресу, зрозуміють необхідність більш глибокої пов'язаності теоретичних пролегомен (розмірковувань)

Чарльз Тейлор – лауреат престижних премій: премії Кіото, Темплтонівської премії, премії Берггрюна з філософії та премії Джона В. Клуге тощо. Серед його найбільш відомих праць – «Джерела себе» (1989), «Недуга сучасності» (1991), «Політика визнання» (1992), «Секулярна доба» (2007). До слова, Чарльз Тейлор відвідував Україну й читав лекції в Українському Католицькому університеті (2012) та Києво-Могилянській Академії (2013). До того ж, деякі його твори перекладено українською і видано в Україні: «Після філософії: Кінець чи трансформація?», «Подолання епістемології», «Секулярна доба. Книга 1», «Джерела себе» і «Етика автентичності». «Мультикультуралізм» і «Політика визнання».

з практичними діями акторів різного рівня сучасних суспільних процесів. За цих умов, переконаний, «скептиків» щодо можливостей філософії у формуванні динаміки позитивного впливу на соціальний прогрес значно поменшає.

– Щиро дякую за розмову! Зичу подальшої плідної діяльності!

**Діма ДІМІТРОВ,
"Оіс"**

